

Glädjeämnen och sorger i den moderna kapitalismen *

Under de senaste tio åren har subventioner och regleringar blivit allt vanligare i industriländerna. George Stigler hävdar i denna artikel att det i allmänhet är företagsledarna själva som är de främsta förespråkarna för reglerings- och subventionspolitiken. Deras motstånd är mest verbalt och syftar till att ge politiken sken av konsumentvänlighet. Skall kapitalismen kunna överleva som ett effektivt och dynamiskt ekonomiskt system, måste företagsledarna övertygas om att de som grupp förlorar på politiken.

I min rubrik använder jag ett språk som brukades av Jeremy Bentham. Men jag är inte säker på att Bentham skulle gilla vad jag har att säga. Bentham var emellertid av födsel och ohejdad vana en samhällsplanerare och skulle kanske i den egenskapen se gillande på några av de kapitalismens glädjeämnen som jag skall ta upp nedan.

Kapitalismen är ett komplett ekonomiskt system: ett sätt att producera, att anskaffa arbetskraft, att mobilisera sparande, att styra företagsamheten in på nya uppgifter. Vi vet att arbetskraften utgör den största delen av kapitalstocken i en kapitalistisk ekonomi: arbetskraftens kunskaper är mycket dyrbara-re att producera och mycket produkti-

vare att använda än hela den fantastiska maskinparken i fabriker och på kontor. Den grundläggande enheten i kapitalismen är emellertid företaget och vad jag i denna uppsats vill diskutera är företagssektorn i det moderna kapitalistiska systemet.

Glädjeämnen

Låt mig börja med den moderna kapitalismens glädjeämnen. Vi vet att affärsverksamheten mottar mer statliga förmåner idag än någonsin tidigare i historien och att företagen fortsätter att spela en viktig roll i vår tids ekonomiska och politiska liv.

Få fakta är så välkända som de allmer tilltagande offentliga sätten att kontrollera och styra den ekonomiska verksamheten. I Förenta staterna, där Adam Smith lovprisas oftare och mer högljutt än i hans hemstad Glasgow, finns idag 88 000 tjänstemän i 57 olika federala ämbetsverk som är sysselsatta

GEORGE STIGLER mottar 1982 års pris i ekonomi till Alfred Nobels minne. Hans forskning har varit inriktad på hur marknaderna fungerar i ekonomin, på företagens beteende i sin produktion och sin prissättning och på hur ekonomiska beslutsfattare utnyttjar information.

* Denna uppsats är översatt från George Stiglers Wincott föreläsning vid Institute of Economic Affairs, London, 1982. *Ekonomisk Debatt* tackar institutet för deras välvilliga tillstånd att få återge artikeln.

med att styra ekonomin. Detta är tre gånger så många som bara för tio år sedan. Men givetvis kan inte omfattningen av regleringarna tillräckligt mätas av denna siffra, som mest liknar den synliga delen av ett isberg. Jag har t ex inte räknat in taxeringsmyndigheterna, ej heller den ymniga floran av delstatliga och kommunala offentliga organ, för att inte tala om alla de tusentals advokater och andra experter som de reglerade industrierna själva sysselsätter. Jag har nyligen kalkylerat att bara ekonomerna mottar omkring 45 milj dollar per år endast på grund av rådgivning i antitrustfrågor.

Vad är orsaken till denna snabba tillväxt? Jag skall nalkas svaret på frågan indirekt. Jag illustrerar min framställning med argument framför allt från den amerikanska ekonomin, men jag är säker på att även länder som Storbritannien, Kanada, Västtyskland, Frankrike och ett dussintal andra västliga industriländer ger motsvarande resultat.

Effektivitet

Min första hypotes är att konsumenterna har ett primärt intresse av att ekonomin är effektiv. Om jag är en förmögen person så vill jag ha mina villor och min psykiatriska rådgivning och mina lammstekar producerade och sålda till lägsta möjliga pris med hänsyn till kvaliteten. Om jag är en person ur medelklassen så har jag samma önskan med hänsyn till min förortsvilla, högskolestudier för mina barn och mitt medlemskap i den lokala golfklubben.

Men om jag är en mottagare av socialbidrag är faktiskt mitt behov av ekonomisk effektivitet ännu starkare. För det första kommer jag att kunna köpa mera varor för de dollar som jag får i socialbidrag i en effektivt skött ekonomi. Men dessutom så kommer det att finnas mer pengar att ge till socialbidrag. Oavsett den politiska påtryckning som mottagarna av socialbidrag

kan skapa eller välviljan hos de skattebetalare som slutligen står för pengarna, kommer det belopp som går till sociala utgifter att stiga med nationalinkomsten.

Det finns två undantag till regeln att konsumenterna är, till följd av egenintresse, intresserade av en effektiv ekonomi, vilket för mig är liktydigt med en oreglerad ekonomi. Det första undantaget är vid hyresreglering, då en viss grupp av hyresgäster, nämligen de som har lägenheterna den dag hyresregleringen sätts i kraft, lyckats få hyrorna under politisk kontroll, vilket leder till stora ekonomiska fördelar för dem själva. Det andra undantaget när konsumenterna har intresse av regleringar av ekonomin är så kallade marknadsmisslyckanden, t ex i form av miljöföröreningar. Såväl när det gäller hyror som när det gäller miljövärd har det skett en betydande lagstiftning under de senaste åren, båda i syfte att hjälpa konsumenterna.

Men om man bortser från dessa viktiga undantag leder inte de flesta ekonomiska regleringar till fördel ens för en delmängd av alla konsumenter. Konsumenterna tjänar inte på regleringar av allmännyttiga företag (t ex Statens Järnvägar eller Vattenfall) av finansiella institut, av arbetsmarknaden, av export och import, eller av bokstavligen tusentals olika regleringsingripanden. Det finns i USA subventioner till biodlare vars bin har skadats av miljöföröreningar. Sedan denna politik infördes för ett par år sedan har det noterats att inga bin nu för tiden förefaller att dö en naturlig död. Det var inte honungskonsumenterna som ville ha denna politik. Det är inte heller konsumenterna av hårklippningstjänster som kräver att en hårfrisör skall ha väsentligt fler utbildningstimmar än vad som krävs av en trafikpilot. Om konsumenterna fick sin vilja igenom skulle de moderna ekonomierna vara

tämligen oreglerade, produktiva, så att konsumenterna kan köpa stora kvantiteter varor för låga priser och med en beskattning av de rika som innebär en hälsosam aktning för de gäss som värper guldäggen.

Detta var min första hypotes: att konsumenterna, i synnerhet de fattigare konsumenterna, har föga glädje av regleringar som förstör ekonomins effektivitet. De om några tjänar på största möjliga produktion. "Laissez-faire" borde vara konsumentens motto.

Samhällets topp

Min andra hypotes är att företagarna och företagsledarna utgör en elitklass i det moderna samhället. Det är här energin och idéerna finns och det är följaktligen dessa människor som kontrollerar resurserna i samhället. Detta stämmer oavsett om vi talar om en medfödd aristokrati, funktionärerna i en kommuniststat eller byråkraterna och företagsledarna i den moderna så kallade blandekonomin. Jag tror att mitt påstående håller såväl i ett demokratiskt som i ett diktatoriskt styrt samhälle. Jag tror att det stämmer oavsett om entreprenörernas energi inriktas på att tillfredsställa konsumenternas krav eller på att ställa sig in hos den centrala partiapparatens.

Företagsledarna och de offentliga tjänstemännen är nästan definitionsmässigt jämställda när det gäller att styra och ställa i samhället. Men den ekonomiska organisation inom vilken företagsledarna har att röra sig, skapar betydande skillnader i deras beteende. I ett socialistiskt system kommer deras direkta löner att vara lägre än i en marknadsekonomi, men i stället kommer deras osynliga fördelar att vara större. I ett socialiserat system kommer maktkampen att eliminera de svaga men vinnarna är förmodligen andra individer än i en marknadsekonomi. Jag har svårt att tro att Henry Ford skulle

ha kunnat skapa sig en förmögenhet i dagens England eller Sverige, och jag finner det otroligt att han skulle ha varit företagsledare i Sovjetunionen; även i dagens Förenta staterna skulle det ha varit mycket svårare för honom än 1910.

Så mäktig är företagsledarklassen — och så mäktig var den i Förenta staterna under slutet av 1800-talet — att det är helt otroligt att tänka sig att de stora politiska inblandningarna i det ekonomiska systemet skulle ha kunnat ske utan underförstått tillstånd från de industrier som kom att regleras. Tänk t ex på järnvägarna när Interstate Commerce Commission skapades 1890. Denna industribransch hade 700 000 sysselsatta och 10 miljarder dollar i kapital, motsvarande hela nationalinkomsten, och hundratals dugliga företagsledare. Den reglerande kommissionen hade fem medlemmar, en total sysselsättning på 61 personer och en budget på 150 000 dollar. Kommissionen lydde dessutom under kongressens medlemmar, som sannerligen inte saknade respekt för järnvägarnas stora män. Det är svårt att tro att regleringskommissionen verkligen reglerade järnvägarna.

Den största delen av de regleringar som företagsledarna utsätts för har därför tillkommit på deras egen tillskyndan och med deras tillstånd. Det är de själva som har övertalat de federala och delstatliga regeringarna att skapa kontroller över de finansiella instituten, över transportnätet, över andra kommunikationssystem, över gruvor o s v. Järnvägarna är ett bra exempel. Knappt hade järnvägsindustrin etablerats förrän man började be om lån från kommunerna och om mark från den federala regeringen. Vi har nu fått sådana välgörenhetsinrättningar som offentliga järnvägar.

Om Joseph Schumpeter hade levt så hade han sagt att min tolkning av orsa-

kerna till de allt mer omfattande offentliga regleringarna är helt felaktig. Han skulle säga att trots den privata företagsamhetens enorma bidrag till västvärldens ekonomiska välstånd och därmed till hela världens välstånd, så har detta bidrag underskattats och underminerats av kritikerna. Några av dessa kritiker är intellektuella, andra är så kallade aktivister (vilket brukar betyda att det är deras munnar och inte deras hjärnor som är aktiva), andra är helt enkelt människor som skapar makt åt sig själva genom att öka antalet regleringsingripanden; alla ser de den oreglerade privata företagsamheten som sin främsta fiende.

Viljan att eliminera regleringarna saknas

Jag kan inte neka till att det har funnits en hel del kritik av privata företag och att dessa kritiker har fått en hel del uppmärksamhet i många år. Men jag anser att dessa kritiker väger lätt i relation till landets totala företagsamhet, om denna företagsamhet skulle ena sig i opposition mot ingripanden i dess verksamhet. Bland de amerikanska företagsledarna finns många människor med utomordentlig duglighet och handels-högskolorna ser till att denna duglighet hålls uppe. Även i dessa dagar med hög beskattning disponerar företagen över stora finansiella resurser. Vad företagen saknar är *viljan* att eliminera de flesta regleringar.

Det faktum, att det är de så kallade intellektuella som har varit de främsta förespråkarna för regleringar och att företagsamheten i ord motsatt sig regleringar, understryker illusionen om att det är de intellektuella som har burit ansvaret för de regleringar som har instiftats. Om jag tolkar historien rätt, så är det de stackars intellektuella som i själva verket har tjänat den företagsamhet de säger sig ogilla genom att skapa

en fasad av allmänintresse i regleringarna.

Den nuvarande administrationen, som högljutt säger sig vilja avreglera, visar tydligt på företagsamhetens egentliga intressen. Finansvärlden vill inte se att Security and Exchange Commission får begränsad makt, och nyligen hämtades en ny ordförande till kommissionen från finansvärlden. Förslaget att Federal Trade Commission skulle sluta med sin antitrustverksamhet drogs snabbt tillbaka när det utsattes för tryck från småföretagarna. The Interstate Commerce Commission är på väg tillbaka från en avregleringsiver till en mer välkänd och välvillig inställning till regleringar. De olika varubörserna, t ex för spannmål, som en gång ansågs vara marknadsekonomin stolthet, kan inte ta ett steg utan Washingtons godkännande. Jag tror slutligen inte ens att den nuvarande attacken mot miljölagstiftningen kommer att få något större stöd från företagsledarna.

Jag vill tillägga att det inte bara är affärsvärlden som har påskyndat och fått de fördelar som regleringarna medför. Jordbruket har under de senaste 50 åren fått många godbitar. Fackföreningarna, och i synnerhet sådana grupper som är anställda inom järnvägar och kolgruvor, har klarat sig utmärkt i Washington. Jag borde kanske hellre säga att de flesta regleringar har efterfrågats av olika producentgrupper, av vilka industrin har varit den viktigaste. Den akademiska världen bör också räknas in i producenternas krets.

Kapitalismen upplever högtidsstunder

Sammanfattningsvis har jag framlagt två hypoteser: att konsumenterna är motståndare till de flesta regleringar och att företagsledarna är gynnsamt inställda till selektiva regleringar. Om vi nu finner att regleringar blir alltmer vanliga, bör vi då av detta dra slutsatsen

att vi befinner oss i företagsamhetens gyllene tidsålder? Borde vi tala om för människor som skriver om kapitalismens skymning, att de har vaknat lite för tidigt; att kapitalismen i själva verket just nu har sin högtidsstund?

Även om jag betonar det politiska spelet vore det felaktigt att dra slutsatsen att jag anser att det kapitalistiska systemets välgångar är helt beroende av politiska förmåner. Självfallet är det så att den viktigaste orsaken bakom 1800-talets ekonomiska framgångar inte var politiska. Framgångarna berodde på två faktorer. För det första berodde de på ett ekonomiskt system som gav ekonomiska resurser åt den som tillfredsställande hade bevisat sin skicklighet i att handha sådana resurser. För det andra berodde de på ett system av ekonomiska incitament som tillät och uppmuntrade innovationer när det gällde att upptäcka nya naturtillgångar, att utveckla ny teknologi och att organisera och finansiera nya ekonomiska aktiviteter.

Det finns inga tecken på att dessa framgångens källor, som Bentham skulle ha kallat dem, har börjat sina. De tjänar fortfarande som den väsentliga bakgrunden till nationernas välstånd, i den mån de tillåts att göra det. Jag tror att bilindustrin eller den kemiska industrin eller dataindustrin har gjort mera för den amerikanska civilisationen än kongressen, presidenten eller domstolarna. Dessa industrier, tillsammans med andra industrier som ännu inte har sett dagens ljus, är fullt kapabla att skapa lika mycket välstånd i framtiden. Men kommer de att tillåtas att göra det? Låt oss övergå till att studera den moderna kapitalismens avigsidor.

De negativa följderna av regleringar

Den moderna kapitalismens plågor orsakas av samma faktorer som orsakar dess glädjeämnen, nämligen de till-

tagande regleringarna. Staten har blivit alltför frikostig att ge olika grupper förmåner, såsom skydd mot nya rivaler och subventioner till olika producentgrupper. Den har också försökt att tillfredsställa alltför många grupper och alltför många särintressen. Jag påtalade ovan att vissa konsumentgrupper söker skaffa sig ekonomiska fördelar genom att staten reglerar priserna. Jag illustrerade detta med hyresreglering, en politik som inte är särskilt vanligt förekommande (om än på tillväxt) i USA, men som är fullt utvecklad i Europa.

En viss grupp av hyresgäster, nämligen de som råkar besitta lägenheten den dag hyresreglering införs, tjänar på bekostnad av hyresvärdarna. Dessa lider av att de inte besitter lika många röster som hyresgästerna och av att de inte kan dra tillbaka sina investeringar från det reglerade området och placera pengarna någon annanstans. I det långa loppet förlorar alla utom de gynnade hyresgästerna på denna reglering. Nya hyresgäster måste betala på ett eller annat sätt för att få tillgång till de reglerade egendomarna, t ex genom att betala under bordet. Hyresvärdarna utplundras, fastigheterna underhålls inte och nya bostäder byggs inte utom med allmänna medel. Detta leder till sänkta statsinkomster och sänkt utbud av bostäder i samhället. Förutom de ursprungliga hyresgästerna är det tänkbart att det finns andra som tjänar på affären, t ex ägare av villor vilka stiger i pris allt eftersom efterfrågan på bostäder flyttas över dit. I genomsnitt förlorar emellertid förlorarna mer än vad vinnarna tjänar; nationalinkomsten som helhet sänks till följd av hyresregleringen.

Så länge denna sorts politik sköttes på det kommunala planet var den inte särskilt utbredd. För att den skall fungera fordras ett offer som inte kan flytta sina resurser och orörliga offer är sällsynta utom just när det gäller hyreshus

eller mark. Men på den federala nivån har regleringar som skenbart sökt gynna konsumenterna blivit alltmer vanliga. Under de senaste åren har t ex regleringen av energipriserna flyttat över stora inkomster till vissa grupper av konsumenter.

Det är fortfarande ovanligt att en konsumentgrupp vinner över en producentgrupp i kampen om den politiska makten. Om det bara var konsumenterna som företagsledarna hade att bekämpa i Washington, London, Paris och andra huvudstäder, så skulle kapitalismens plågor vara små jämfört med dess glädjemedlen. Men när allt fler industribranscher och andra näringar får tillgång till det politiska systemet, blir regleringarna allt vanligare. Detta är den andra plågan i den moderna kapitalismen, en plåga som företagsamheten har förorsakat sig själv. Om stålindustrin beskyddas, så måste användarna av stål betala högre priser, vilket ger dem nackdelar i konkurrensen med andra metaller och andra länder. När bilindustrin skyddas med importlicenser förlorar hela ekonomin på den lägre effektiviteten i användningen av resurser. Om ett land beskyddar sina jordbruk och låter dessa ta ut högre priser än vad som gäller på världsmarknaden så måste denna politik betalas av de industrier som köper jordbruksprodukter och därigenom till slut av konsumenterna. De olika producentkraven på politiska fördelar blir så mångfaldiga att företagsledarna börjar trampa varandra på fötterna. Totalt sett uppgår de kostnader som regleringarna skapar för andra företag till väsentligt större belopp än de som konsumenterna betalar.

Det är underförstått i det ekonomiska livets matematik att en subvention till sockerproducenterna är detsamma som en skatt på fruktodlarna, eller att en begränsning av exporten från ett konkurrentland i själva verket motsva-

rar en kostnad för våra egna exportindustrier. Ekonomerna har emellertid gjort föga när det gäller att uppskatta kostnaderna för företagen av den offentliga politik som riktar sig mot dessa. Vi har en tendens att hänföra den ekonomiska politikens kostnader till ägarna av produktionsresurserna eller till konsumenterna med motiveringen att företagen kan undgå att beskattas på lång sikt genom att flytta sin verksamhet ut ur olönsamma områden. Visst kan de det, men transaktionskostnaden kan vara ganska hög och den blir allt högre när de nya branscherna och de nya länderna blir alltmer avlägsna från den ursprungliga verksamheten.

Den moderna statens välfärdssystem

Det finns slutligen en tredje uppsättning politiska åtgärder vars konsekvenser för företagsamheten har varit allvarliga, nämligen den moderna statens olika välfärdssystem. I Förenta staterna är socialförsäkringssystemet mest utbyggt och svarar nu tillsammans med socialbidrag och sjukförsäkringsutgifter och andra utgiftsprogram för den största delen av de offentliga utgifterna. Den moderna staten liknar en närsynt Robin Hood, som stjälar från nästan var och en men också ger tillbaka till var och en det som blir över sedan administrationskostnaderna tagit den största delen.

Min uppfattning är att även Robin Hood skulle ha varit klok nog att ingripa så litet som möjligt i effektiviteten i den ekonomi som han profiterade på. Härigenom skulle han få största möjliga beskattningsbas. När man frågar en ekonom om hans uppfattning, föreslår han ett system för omfördelning av inkomsterna som påverkar produktionsbesluten så lite som möjligt. En ekonom skulle rekommendera att företagsamheten inte beskattas alls och att de offentliga utgifterna hämtas huvudsak-

ligen från direkt beskattning av individer.

Den moderna staten har emellertid inte följt denna politik för att minska produktionsbeskattningens negativa konsekvenser. Jag tror skälet är ganska enkelt. I den moderna staten skulle denna politik innebära skatter för individerna på 40—50 procent även på de lägsta inkomsterna. Därför använder den moderna staten skatter och avgifter på olika konsumtionsvaror likaväl som på företagen och utnyttjar samtidigt de allt snabbare sedeltryckpressarna till att finansiera sina stora inkomstomfördelningsprogram. Den moderna staten har upptäckt att den inte ens har råd att låta industrin återersätta sin förslitna kapitalstock, därför att statens inkomster då skulle falla mer än vad som förefaller acceptabelt. På liknande sätt har arbetskraften förlorat en del av sin disciplin och energi, vilket är samma sak som att säga att arbetskraften har funnit en alternativ, av staten finansierad, form att tjäna sitt levebröd.

Förnuftet säger oss att på lång sikt måste mottagarna av dessa omfördelningsprogram lida för sin brist på hänsyn till den ekonomiska effektiviteten. Men dagens fördelar syns mycket tydligare än morgondagens kostnader. Tålmod och självbehärskning har högre kostnader i det politiska livet än på marknaden.

I själva verket görs valet för individerna ännu enklare. För även om en grupp skulle sluta att kräva subventioner från den statliga skattkammaren så har den inga möjligheter att förhindra att andra grupper i motsvarande grad ökar sina krav. En sparad krona i ett visst statligt subventionsprogram motsvarar en krona som finns tillgänglig för någon annan utgiftskategori.

Nettot av glädjeämnen och sorger

Den moderna kapitalismen har således sina sorger likaväl som sina glädje-

ämnen. Finns det något sätt att mäta nettot mellan de två? Ja, det finns en mycket pålitlig måttstock. Denna måttstock är värdet på aktierna i de privata bolagen. I USA finns en serie för avkastning på aktier på New York-börsen ända från 1920-talet, framtagna av Lawrence Fisher och James H. Lorie. Denna serie visar att avkastningen på aktier i nominella tal har fallit ända sedan slutet av andra världskriget. Samma bild visar Standard och Poor's index över de 500 vanligaste aktierna. Denna statistik visar, att den genomsnittliga aktien, korrigerad för nyemissioner, har stigit i pris med omkring 1 procent per år sedan 1965. Under samma period har den genomsnittliga prisnivån stigit med 8 procent per år, varför nettoavkastningen för aktieägarna, även med hänsyn tagen till utdelningarna, har varit i storleksordningen minus fem procent per år under de senaste tio åren. Under detta årtionde har ägarna till aktiebolagen förlorat över halva sin aktieportfölj, reallt sett.

Två årtionden av stadigt sjunkande ekonomisk effektivitet innebär inte slutet för ett ekonomiskt system. Före detta staterna under 1970-talet är inte i sämre tillstånd än på 1930-talet, som åtföljdes efter kriget av en period av anmärkningsvärt högt välstånd. Det fordras emellertid att man är en stor optimist för att påstå att den senaste tidens händelser kommer att leda till en skär och lycklig framtid. De senaste åren har kapitalismens sorger definitivt överstigit dess glädjeämnen.

Detta nettoresultat är i det närmaste självklart. Anledningen är att de olika glädjeämnena, som ligger i subventionernas och regleringarnas effekter, ger en engångsökning i välfärd för mottagarna. En ny subvention eller tull förbättrar lönsamheten för en industribransch och leder till ett ökat kapitalvärde för just den branschen. Men om inte subventionen eller tullen hela tiden

fortsätter att ökas, kommer inte det faktum att politiken fortsätter, att leda till fortsatta ökningar i kapitalvärdet. Samtidigt kommer emellertid kostnaden av subventionen eller tullen för samhället som helhet att finnas så länge åtgärden är i kraft. Aktiemarknaden, som måttstock på nettot mellan kapitalismens fördelar och nackdelar, visar oss också att saker och ting håller på att förändras till det sämre.

Avslutning

Det är svårt att uppskatta hur mycket den moderna industristaten har förändrats av genomgripande politiska kontroller och hög beskattning. Kontroller som förefaller genomgripande och tilldrar sig stor offentlig uppmärksamhet, kan i själva verket ha föga inflytande i praktiken. Lagstiftningen i Förenta staterna som gynnar minoriteter på arbetsmarknaden, kan illustrera denna möjlighet. Den viktigaste konkurrensen, som leder till att nya industrier ersätter gamla, Schumpeter's kreativa förstörelse, påverkas inte av en sådan lagstiftning. Dataindustrin som är ofantlig och påverkar tusentals områden, är i det närmaste fri från offentliga regleringar. Den utgör ett praktexempel på Schumpeter's tes. Bland annat undergräver dataindustrin alltmer Grafikerförbundets ställning, denna en gång den viktigaste av fackföreningar.

På samma sätt har smarta individer alltid möjligheter att undgå beskattning om en tillräckligt hög skattesats gör det tillräckligt lönsamt för dem. Härigenom blir skattebördan något lättare än vad skattelagarna skulle ge vid handen och skatterna bärs av andra individer än vad skattelagstiftningens upphovsmän har avsett.

Jag menar ingalunda att regleringar och skatter är små irritationsmoment. Ludvig von Mises talade med förakt om "kryphålskapitalismen". Vad jag vill säga är att den moderna kapitalismen

är en hållbar institution. Den skulle kunna vara mer effektiv och mer dynamisk, men den är inte på väg att gå under. Det finns inga andra konkurrerande ekonomiska system som kommer att kunna ersätta kapitalismen. Den militära konkurrensen med andra sociala system är en helt annan sak, som jag inte är kompetent att ta upp.

Ekonomer från Chicagouniversitetet brukar traditionsenligt kräva en återgång till en konkurrens ekonomi där staten spelar en osynlig men viktig roll som försvarare av lag och ordning och penningvärde. Ekonomen ombeder i synnerhet företagsledaren att avstå från att begära en skyddstull som skulle öka värdet av hans företags aktier men leda till nackdelar för samhället som helhet.

Ekonomer brukar ofta hänvisa till vad som händer på lång sikt. Vi gör det därför att vi är helt övertygade om att en öppen konkurrenskraftig ekonomi är den mest dynamiska och den mest effektiva. Vi kan emellertid inte försäkra att varje industribransch och varje företag skulle klara sig bättre i en oreglerad ekonomi.

Det pinsamma problem vi möter, om vi vill återvända till en mer oreglerad liberal ekonomi, är emellertid att företagsledarna själva inte vill bli befriade från de offentliga ingrepp som drabbar dem. Handelsflottan vill inte ha osubventionerade fartyg; stålindustrin vill inte ha fri import; byggnadsindustrin vill inte ha marknadsmässiga räntor. Varje industribransch och varje företag kan inse nödvändigheten av att *andra* industrier och företag är friare och mer konkurrenskraftiga, men hävdar att den egna branschen och det egna företaget skulle gå under, om staten drog tillbaka subventionerna eller regleringarna. Visst finns det undantag från denna regel men de är i minoritet. Till dess att företagsledarna själva har övertygats om att de skulle tjäna på en mindre reglerad ekonomi kan vi inte vänta oss

att resten av samhället skall kräva avregleringar. Marknadsekonominns försvarare ser vanligen de intellektuella och de förvirrade aktivisterna som sina främsta motståndare och riktar sina argument till dessa grupper. Men om jag har rätt, så är det alltså inte de intellektuella och aktivisterna som är de viktigaste förespråkarna för statsinterventionismen utan företagsledarna själva. Vi måste visa företagen att det spel de bedriver är ett spel som alla förlorar på.

Jag vet inte om det är möjligt att övertyga företagen om att deras allmänintresse är större än summan av deras enskilda intressen tagna var för sig. Ekonomerna har nu nått en sådan mog-

nad att de borde kunna mäta de positiva och negativa effekterna av regleringspolitiken inom olika branscher. Detta skulle vara ett viktigt bidrag för att förstå hur regleringspolitiken verkar. Med eller utan hjälp av ekonomerna är det emellertid företagsledarna som själva måste bära den tyngsta bördan att försvara och utveckla marknadsekonomin. Jag har i denna artikel argumenterat för att de skulle klara av detta själva om de bara ville. Men vill de verkligen? Svaret på denna fråga kommer att avgöra kapitalismens fortsatta glädjeämnen och sorger.

Översättning: *Kerstin Amnerth*